

Svatební kvas

Ješek z Lamberka často škádlil pana Voka.

„Věru, musím přiložit silné dubové poleno na ohének tvé slabé paměti, pane bratře! Kdy nám vystrojíš svatební veselí? Nepustím tě ze Znojma, dokud se řádným kvasem nevykoupiš!“

Jakmile nebezpečí městu pominulo, přijela do Znojma paní Anežka z Kunštátu, aby se dohodla s manželem, kdy se připraví svatební hody. Jízdní poslové počali zváti hosty. Vinou zbytečné rozpačitosti pana z Holštejna a shodou bouřlivých okolností se hodování opozdilo, ale pan Sokol ujišťuje, že to nebude na újmu jeho chuti.

Hradní hejtman Hynek měl nyní dosti důvodů k spokojenosti. Mladí manželé se milují, Uhři i Rakušané jsou ochromeni. Vyčkávají nových válečných strojů, které rakouský vévoda objednal z Vídně. Kořist do města i na hrad byla přivlečena bohatá. Vydatné letní deště napojily znovu prameny i studny, kašny zas zvesela žvachtají vodou. Po bitvě pan Hynek udržuje cestu na Jevišovice otevřenou, dává ji střežit posádkami dostatečně silnými. Kraj kolem Znojma je sice Uhry vyležen, ale spižování i pícování v Jevišovicích a jejich okolí se děje pravidelně. Uhři se neodvažují zajíždět k Tvořihrázi a Příměticím, ani k Ztracenému mlýnu. Táboří za Milfroní a u Hodonic, povalují se kolem Louky, stěhouce chorého krále a vévodu.

Město dýchá poměrně bezpečně a bylo proto možno v klidu a bezpečí připravit a konat svatební hodokvas.

Záhy však se počali sjíždět hosté. První přijel početný rod zemanů z Veitmile, seděním na Žeroticích. Také Jimram z Jakubova, Zikmund z Myslibořic, všichni s paními, s dospělými syny i dcerami. Přijeli na těžkých moravských koních rousnatých nohou. Zemanky a dcery na vozech, hlavice mosazných hřebů na širokých sedlech i postrojích hořely v slunci.

Hosté si zatím krátí čas, prohlízejí město. Bývali zde dříve často, ale rozhlížejí se kolem zvědavě, jak by po těžkém obležení na něm objevili nová kouzla. Zdá se jim všechno nové a kupodivu milé po šťastném boji a odvrácení nepřátelských útoků.

Doprovází je sám hradní hejtman. Obhlízejí mohutný kamenný hrad, který v dnešní kamenné podobě zde trvá už věky. Mnozí z hostů zde prodlévali už v mladém věku, neboť na hradě je škola pro synky panské i zemanské a trvá zde už více než dvě stě let. Rozšafní zemané i hovorné zemanky dívají se z hradního ochozu do hlubokého dyjského údolí i granické strže. Dlouho sledují v hlubinách malebného údolí proudění sličné řeky.

Vedle hradu je stará Kateřinská kaple, Kapella regia, vzácná památka po knížatech Přemyslova rodu. Vystoupili po kamenných schodech do rotundy a prohlízejí její spanilou obrazovou výzdobu. V prvním pásmu jsou zobrazeny děje kolem Narození Páně. V pásmu druhém je zobrazeno povolání Přemysla Oráče posly Libušinými na stolec knížecí. V třetím pásmu jsou podoby devatenácti českých knížat Přemyslova rodu, posledních devět jsou moravská údělná knížata. Ve vítězném oblouku po stranách apsidy je postava Přemyslovce, zakladatele kaple a jeho manželky. Kníže zvedá v rukou model kostela, jeho choť obětinu.

Nedaleko ční k obloze kolos hradní věže. Je o osmi etážích, přečnává vysoko okolní budovy, staré lípy a duby. Síla zdí věže je větší tří kročejů.

Hosté obcházejí také znojemské chrámy: sv. Mikuláše, stavitelský zázrak toho času, za krále Karla obnovený. Na úpravě chrámové lodi je možno sledovat uměleckého ducha i ruku pražského mistra stavitele. A hned blízko sv. Mikuláše procházejí vzácnou kaplí sv. Václava a jejich oči se utěšují pohledem na její prostor karneru románského opatřený emporami.

Pod sv. Mikulášem vyšli Karolinskou branou na svah pod hradbami, kde je Rajská zahrada, aby tam potěšili oči zelenými vinicemi a stromovím na terasách.

Vracejí se do města a procházejí loubími Horního rynku. Chtějí spatřit ještě právě obnovovaný dominikánský klášter s chrámem sv. Kříže. Klášter před čtyřmi lety vyhořel a je znovu budován. Prostírá se na Husím vršku a přiléhá těsně k východní městské zdi. Jen zázrakem se nové budovy udržely. Pět neděl metalí Uhři na jeho nové střechy z krytů pod

hradbami smolný oheň. Byl ale vždy v zárodku uhašen bdělou ostrahou. Ani těžké koule praků a těžkých pušek mu hrubě neublížily.

Hynek z Kunštátu zavedl své hosty na hradební ochoz u Vídeňské brány. Ukazuje jim klášter Louku, hnízdo zrady, kde prodlévá Zikmund a rakouský vévoda.

„Hle, spanilá Louka! Po dvě století ji budovali dary, zlatem i nesmírným zbožím naše knížata a králové, aby zůstala věrnou stráží české říše. Když se přesytila, nectní opatové Zdeněk a Jan obrátili její zlato, bohatství i sílu proti vlastnímu vladaři i zemi.“

Vypravoval jim dál o průběhu obležení i rozhodné bitvy, o tom, jak král i vévoda použili proti znojenským zdem a ostraze ponejprv střelného prachu, těžkých pušek tarasnic i jiných nových vymožeností válečných.

„Ale podařilo se nám ochromit srdce útočníků a ani střelný prach ani těžké kusy nepomohly.“

Pohládl si knír a usmíval se:

„Mnoho těžkých a trpkých dní jsme seděli sevřeni v městě jako liška zatlučená v noře, ale prohryzali jsme si zase širokou cestu. Buď Prozřetelnosti chvála. Učinili jsme Znojmo tvrdou kostí pro Zikmunda i Rakušany.“

„A zdali je už město bezpečno?“ tázaly se paní.

„Nemáme obavy, Uhři se zavřeli v opevněné Louce a tábory rozbili daleko odtud za Milfroní. K hradbám přijíždějí jen jízdní hlídky jejich honců a ty se drží uctivě mimo dostřel našich praků a kuší.“

Konečně Filípek z Plenkovic a hradní kuchaři mohli zahájit první sled slavných svatebních příprav. Filípek celý den brousil nože, zkoušel jejich ostří na nehztu, aby dobře krájely tuk i maso. Přinášel do kuchyně dříví, veliký koš cibule, míšek kmínu a hojnost zelenin, jakož všechn, co kuchtíci i paní budou potřebovat. Staral se pečlivě, aby získal jejich spokojenost a přízeň.

Na hradním parkánu nastalo lité vraždění nevinátek: skopců, jehňat, volů i telátek, holoubat i jiných pernatců. Zvláště u prasečích kotců je živo, odtud zaznívá daleko pronikavé ječení ubíjených vepřů. Všechny kotle, pánve i okřínny voní pečení i tukem. Na stolech je řada pernic, v těch se mísí těsto, tlučé mák. Také kádě ryb, kaprů i štik přivezly z Jevišovic. V pekárnách i komorách na dlouhých policích i širokých stolech se navršily stohy bílých žemlí, preclíků i sladkého pečiva.

Konečně se Filípkovi jeho rajský sen o plném žaludku po dlouhém postu uskutečnil. Paní Anežka a báby z Jevišovic ocenily jeho ochotu a pozvaly zručného pomocníka do kuchyní. Tam krájí hbitě cibuli a tře česnek, míchá jíchou na dobrém omastku, připravuje s kuchaři jemný a vonný prejt.

Ve varných komorách se připravuje medovina. Chutná a opojná, strojí a vaří se z medu a různých ingrediencí, jež ve správném poměru výtečně zná hradní paní. Voní skořicí, muškátovým květem, hřebíčkem, zázvorem, pepřem i lesními jahodami. Přidali i málo chmele. Z ječného sladu vařila se perlivá chmelovina. Ani krčmy a pivovárny domy nezahálely. Po celé dny i noci vařilo se tam hořké pivo pro zbrojné a měšťany. Jenom piva přivezeno na hrad víc než dvacet věrtel.

Konečně všechny pánvice, džbery, necky i okřínny jsou až k okraji naplněny masem a pečivem, kamenné štoudve a hrnce tukem i vonnými omáčkami, sudy hořkým pivem a medovinou. O dobré víno nebylo starostí, toho bylo ve Znojmě víc než dosti. Svatevní kvas může začít!

Hodovní síň je nakouřena jalovcem, hřebíčkem a pižmem. Mezi talíři, mísami a stříbrnými koflíky na stolech bíle prostřených jsou rozloženy květy i zelené listy.

V hodovní síni zasedl rytířský i vladycký svět znojenského kraje. Kromě známých rytířů a zemanů hradní ostrahy byl zde bratr Hynkův Jindřich z Jevišovic s manželkou Annou, Jimram z Jakubova, Zikmund z Myslibořic, strýc Katrušín Petr z Jevišovic s manželkou Eliškou,

vladka Licek z Liteckých na Tvořihrázi s manželkou Margaretou, Dobeš z Veitmile na Žeroticích, Jan z Veitmile s manželkou Eliškou, paní rodem z Babic i mladý Vajtmilnár z hradu Lapikusu a ještě jiní hosté s manželkami. Pozornosti se těšil mladý zeman Jan Žižka z Trocnova, bojovník s černým klopцем přes levé oko, který pozván hradním hejtmanem přijel se svým houfcem z jižní české země, aby pomáhal ve spravedlivé při hubiti nepřátele českého království a jazyka.

Zdejší zemané právě jako svobodní sedláci těžce nesli svévoli a chtivost mocné Louky, která je tiskne k zemi spory, násilím a zbavuje podle své vůle zboží i svobody. A tento rytíř, jak se praví, vede rovněž těžkou při slovem i zbraní proti mocným Rožmberkům, kteří stejně sveřepě uchvacují statky zemanské i selské a nešetří práv a svobody lidu. Hradní hejtman posadil rytíře po svém boku. Hosté z úst samého hejtmana slyšeli, jak zdatně si při obraně města vedl tento mlčenlivý Jihočech vážné, přemýšlivé tváře, který se netají svým odporem nejen vůči nepřátelům království a jazyka, ale i proti pijavicím vnitřním, bezbožným a hrabivým, které pijí krev lidu.

Hosté usedají za dlouhé lavice odděleně podle pohlaví. Je slyšet jen rachocení stoliček, jak se řadí podél stolů. Za hlavním stolem usedá královský hradní hejtman, po jeho boku jeho věrní druhové, rytíři i zemané ostrahy, na křídlech četné duchovenstvo, rytíři a zemané kraje, dále purkmisstr, rada městská a cechovní mistři. U dalšího stolu si vedou hlučně velitelé rot. Z osobností duchovních zde sedí oba prioři řádoví, dominkánů i minoritů v početném kruhu řeholníků. Paní, zemanky i manželky měšťanské sedí zvlášť. Mezi nimi dlí také abatyšské klarisek Kateřina, odlišujíc se v bílém řádovém rouchu ve věnci světských paní oděných slavnostně k svatebnímu kvasu. Také v klášteře panen klarisek podle přání patrona pana Hynka se slaví dnes sváteční den – poněkud rozpačitě a ostýchavě – ale přece jen svátek. Buď jak buď, na hradě se koná svatební veselí ku počtě jedné z jejich nejmilejších novicек. Její útěk z kláštera a podivné okolnosti kolem sňatku buďtež dnes obestřeny rouškou zapomenutí a všechny dobré sestry i abatyšské se radují účastně z Katrušina štěstí.

Přivezli také z Jevišovic staříčkého faráře Mikuláše. Jak uviděl paní Katruši, svoji chovanku, hrozil jí žertovně prstem:

„Paní neskonale líbezná a milá, ale zrádná. Vždycky jsem se těšil, že tě oddám v našem farním chrámu v Jevišovicích. Ale hbitá včelka mi uletěla do zahrady cizího hospodáře. Nic ve zlém. Bůh dobrotivý požehnávej tobě všemi svými dary, naše milá paní.“

Obrátiv se k manželovi, zvedl pravici a s úsměvem žehná také jemu.

„Budiž ti, pane Voku, naše líbezná jevišovická Rebeka jak laň nejmilejší, ty pak buď její utěšený jelínek. Láska její ať tě opojuje všelikého času, v milování jejím se kochej ustavičně.“

Tiskne rytíři s úsměvem ruku a zardělou paní hladí po líčku.

Také otcí Floriánu z Hradiště sv. Hypolita byla projevena milost pozváním k svatebnímu kvasu. Ale pan Ješek z Lamberka, jenž sám sebe vždycky považoval za rozhodčího ve věcech správné životní moudrosti i ctnosti, hned po sňatku jej velebil do nebes a prohlašoval za nejtipnějšího duchovního pastýře v moravské zemi.

Otec Florián přece jen se omlouval starému jevišovskému faráři a vypravoval mu, jak si ta sličná panna oné noci statečně počínala a jak bojovala o svého muže.

Stařeček se chápavě usmál:

„Nejednal bych ani jinak než vy, pane bratře. Lidé se často a rádi vzbouří proti řádům světa i svaté církve a zvláště mládí nejde vždycky v souladu s touhou kázní církevního přikázání. Hledejme porozumění pro všechna znamení, jimiž se vůle Boží projevuje, aby se mohlo naplnit, co se státi má. Byli si souzeni a vy jste podle vyššího vnuknutí spojil, co mělo býti podle řádu světa spojeno.“

Než počalo hodování, strýc Petr i strýc Hynek z Kunina Města odevzdali paní Katruši slavnostně darovací listinu. Jí se paní zajišťoval věnný plat na vsích Prostoměřicích, Únanově a

Zvěrkovicích. Teta Anežka s hojným požehnáním a polibky darovala hojnou výbavu a zlatý koflík, pan z Lamberka těžký zlatý řetěz z válečné kořisti a také přítomné paní vhodné dárky.

Konečně služebnictvo, oděné v bílé oplecky a fěrtochy, přináší na velikých okrouhlých mísách vonné krmě, okřín za okřínem.

Při hodech pan Sokol na své stoličce mezi rytíři dlouho nevydržel. Ač v síni byla většina paní už odkvetlých a starších, holduje především jim a neostyšně usedá mezi ně.

„Dnes vidím zde jen šumné mladice, všechny růžové, cukrové a vábné.“

„Ej, vy úlisníku!“ odpovídá vesele paní Anežka.

Ale to z úst válečníka neproudí jen planá lichotka, ale slova pravdivá. I pan Hynek si dobře všiml, jak jeho choť i všechny zralé matrony svěže omládlý v blízkosti mladých novomanželů. To vždycky paní omládnou a trošku zdětinští na blízku mladého štěstí. Ale rovněž vážní mužové a válečníci se rozbujají a promlouvají rozmanité pošetilosti. I mrzutí a bělovlasí dědové s potěšením pohlížejí na rozjasněné tváře kolem sebe a oblažují se úsměvy, jež se na nich zrcadlí. Prve, když se novomanželům dávalo požehnání a kladly věnné dary, tekla trošička ženských slz, ale jen malá sprška. Nyní už hradní hodovní síň hlaholí jen veselý hovor, žert a smích.

Paní u svého stolu přijaly pana z Lamberka s úsměvy, milou pozorností a jemnou péčí. Přisunuly mu před ústa zlatého bažanta, pečeně s ovocem i jiná masa kořeněná s omáčkami. Předkládaly mu vkusně nejchutnější sousta a mile jej pobízely. Děkoval a jedl bohatýrsky, spolykal kopy masa a s náležitou chutí zapíjel uherským. Pomyšlení, že pocházelo z válečné kořisti, kořenilo mu chuť znamenitě:

„Věru, urozený, královský nápoj. Hrál na něm kdys uherské slunce, česaly je cizí ruce, přivezli je z cizí země sem, ať dnes zahrají na něm naše rty.“

Dýchal blaženě. U stolu se držel statně jako v seči, bez újmy rytířského chování.

Když složil počtu krmi, polichotil půvabům a moudrosti paní, všem společně i každé zvlášť, obrací svou pozornost k paní v bílém rouchu, abatysi Kateřině, která sedí proti němu. Ta už slyšela, jak v divoké seči chrabře přemohl a zkontroloval toho Uhra. Její oči byly plny obdivu pro obra v protějšku. Jaký to statný válečník a lichotivý dvořan, ten pan z Lamberka. Ctihodná matka panen klárisek cítí se okouzlena a opojena jeho živelnou blízkostí. Ale léká se, co si počne, až bohatýr se kvasem rozbujají a počne s ní žertovat? Jest mezi všemi přítomnými muži jak ohnivý hřebec mezi netečnými valachy. Ač se abatysi tomu vzpírá ze všech chabých ženských sil, cítí, jak jeho černé oči a široká gesta si podmaňují její slabé srdce. Jak sedí proti tomuto obru, zachvívá se úzkostí. A přece jen potají a stydlivě k němu vzhlíží. Její hladové srdce proti její vůli chce se jím sytit, až jí krev stoupala do prošedivělé hlavy. Srdce ženské se rozbušilo, ale ona jen ještě vícbledla.

Úzkostí snad zasténá, vždyť už nyní ví, že v duchu zhřešila, když prve v nestřežené chvíli zalitovala, že kdysi, jak je tomu už dávno, složila věčný slib panenské čistoty. Jen kdyby mohla svou úzkost svěřit tomu mohutnému válečníku, jenž sedí naproti, jistě by hlaholivě rozpláčil její ženský ostych a zapudil strast.

Opravdu přišlo, čeho se bála. Pán se počal dvořit její zralé líbeznosti.

Jak odvracela hlavu a bledla, vypravoval jí, co řekl nedávno neostyšně jednomu z ctnostných prelátů:

„Bohudík, dnes sliby řeholní už nejsou příliš pevné. Vážou se jen na slabé uzly, aby se mohly snadno rozplést. A děje se tak po právu, neboť muži i ženy řeholníci mají také právo k radostnému životu.“

Ten rytíř jistě uhádl její hříšné myšlenky, říká-li jí přes stůl cosi takového. Sklonila ještě víc hlavu, chvějíc se strachem, že se bude před sousedkami u stolu hříšně rdít. A opravdu, ženaloutna se ozvala na slova muže ostýchavě, žensky líbezne. Bledost byla vystřídána ruměncem, který prozradil mnoho. Na lících starších paní se kmitají diskrétní úsměvy.

Musila slůvko promluvit, sotva dýchlá:

„Jaký jste vy, urozený pane, veselý pokušitel!“

Netušila, že nalila oleje do prudkého ohně.

„Ach, nikoliv,“ praví bohatýr. „V lásce není třeba pokoušet, ta přichází sama, vloudí se do srdce jako mlsný kocour do kuchyně. Pravá láska, líbezná paní, nezná hřichu, leč u těch, kdož se jí přejídají. A já při stole ani při lásce nikdy nemám strachu z přesycení.“

Ctihodná abatyše při takové bohaprázdné řeči odvrací hlavu, srdce jí bije jako rozhoupaný zvon. Ale tam, kde pod stolní deskou je stín, kem oči nevidí, bílé řeholní roucho se dotklo kolena útočného válečníka.

Když se u stolu paní nasýtil, požertoval, poškádlil a slastně vzrušil ctihodnou abatyši, poděkoval s úklonou paním a přisedl ke stolu novomanželů.

Starému, šedivému hradu Holštejnu u Jedovnic přál dvacet mladých, čiperných Voků.

Pokoušel se škádlit pan z Holštejna, který zářil po boku sličné choti jako slunce o polednách:

„Ten mladý lišák, pane Hynku, chtěl nás úkladně připravit o svatební kvas, ta arcimošna lakomá. Ale nepovedlo se mu to, kvíčale holštejské. Zaslouží si nejpřísnějšího trestu. Sníme a vypijeme každý za tři, to přísahám.“

Mladé paní vytýkal, proč si zamilovala toho lakomého, nesmělého a málo důvtipného mladíka. Měla přece jen dáti přednost jemu, zkušenějšímu. Potom paní vypravoval, jakou ložnici viděl u pana bratra Voka mladšího na Holštejně.

„Jako ctný a pobožný panic spával pan Vok sám. Ale bez společnosti přec jen docela nebyl. Naproti panickému loži, na stěně pod hodinami – sýpkami má obraz škaredého kostlivce v rakvi. Tan smrtonoš pohlíží vyzývavě z truhly na lože a dlouhou pravicí ukazuje na hodiny.“

Mladá choť se usmívá a tvrdí, že škaredá smrt v ložnici jí nevadí. Ale po očku pohlíží na chotě a v duchu si myslí, že ten divný obraz přece jen musí zmizet, až přijede s ním na Holštejn.

A pan Sokol zase týrá mladého manžela:

„Že tě líbezná paní miluje? Dej pozor, věř zkušenému. Takové sličné ženy, jako je tvoje ctná a jemná choť, bývají arcit' věrny. Poddají se zprvu muži plně, aby mu brzy potom neomezeně vládly, jakmile si uvědomí svoji kouzelnou moc a sílu. Paní milá, vezměte ho za uzdu pevně a počne-li ji hryzat, zatřeste mu hlavou. Zaslouží si toho, ten mladý slepec a nevděčník.“

Při těch slovech cenil smíchem zuby pod ohromnými černými frňousy, jež mu trčely na obě strany jako ptačí křídla.

Mladí manželé znali jeho způsoby a věděli, že se z jejich mladého štěstí přátelsky raduje. Byli proto ochotni odpustit mu všechno jeho hlučné a drsné škádlení. Nepokoušeli se před svatebními hosty ani skrývat svého štěstí a svou zjevnou láskou osvěcovali a oblažovali hodující síň.

Venku před síní se ozval veliký nepokoj a šrum. To se právě přihnali mladí muři i žáci literátského kůru od sv. Mikuláše, aby novomanželům zapěli slavnostní svatební kantaci. Byli hojně pohoštěni i obdarováni koláči, sladkými preclíky i stříbrnými denáry.

Konečně kolem mladých manželů nastal klid, aby mohli spolu pohovořit. Oba se toužebně těšili na Holštejn, jeho lesní klid, kde budou sami a kde jim bude vyhrazena půle hradu. Ale šťastná paní přece jen se šeptem vyptává chotě na toho podivného kostlivce na obraze.

Pan Vok se trochu pýřil, ale umínil si, že neprodleně zítra ráno vyšle na Holštejn posla s příkazem purkrabímu, aby kostlivec byl odstraněn, aby neznepokojil mladou a spanilou choť. Ať si purkrabí popílí, brzy se už vrátí na Holštejn. Obležení Znojma už nemůže přece dlouho trvat.

U výstupu hodovní síně, kde je velké gotické okno, utvořili veliký kruh mužové: farní kněží, řádoví mniši, měšťané i zemané. Z hlav se dýmí, čela jsou orosena potem po bohaté krmi

a požití nápojů. Ve středu kruhu stojí mladý, štíhlý duchovní a vypravuje noviny, které přinesl z Prahy. Všichni, kdož mu naslouchají, jsou až do morku kostí vzrušeni podivnými novotami v Praze a v české zemi:

„Živelný prou nového hnutí, které ne)chylně žádá oprav v církvi i v životě křesťanském, šíří se Prahou, zaplavuje českou zem a dotkl se už hrubě Moravy. Morava dokonce dodala novému hnutí vedoucí muže. Jan Milíč z Kroměříže, Stanislav ze Znojma jsou uznávanými učiteli. Jejich hlas i jméno pronikly i za hranice. Městský lid, sedláci i drobní zemané přijímají hladově nové opravné nauky. Zemí šumí a zachvívá silný myslitelský kvas. Pražské vysoké učení vychovalo hnutí nové odhodlané vůdce, ti touží a volají po prohloubení křesťanského života. Mistři a bakaláři uneverzit udržují mysl ve varu. Símě nových myšlenek nachází všude mezi lidem živnou půdu. Stanislav ze Znojma, věhlasný realista a hlasatel oprav v církvi i mezi laiky, syn zdejšího rychtáře, stojí mezi nejpřednějšími. Praha je rozechvívána řečmi nového kazatele Jana Husa. V Betlémské kapli se káže lidu v české řeči, náboženské knihy i traktáty se píší domácím jazykem.“

Zaduněl hluboký hlas převora dominikánů, jenž praví latinsky:

„Pekelný blud a hanba! Koncil jasně stanovil: pouze dvěma jazyky sloužiti jest Bohu – řecky a v latině!“

Mladý, zanícený vypravěč, pohleděl poplašeně z pod řas do očí převorových. Vidí, jak vedle převora postavil se dominikán inkvizitor. Uzřel v očích obou řádových kazatelů zlý oheň. Zmlkl.

Hlučný a žlučový smích a reptání se pozdvihly mezi řeholníky, když jeden dominikán vypravoval, jak přísní a horliví pražští mistři učí, že všichni lidé, ať papež, císař, králové či prostí řemeslníci a sedláci jsou bratři a rovni sobě v milosti boží i přirození.

Zase dominikán bouří:

„Roucho fialové, purpur královský, hábit i selská halena budou jedno? O duších ani nemluvě?“

Hlavy řádové i klášterní kosti prudce a nevraživě odsuzují nové hnutí. Také msítní kněžstvo většinou zatracuje všechny novoty. Jen mladý duchovní, který prve promlouval, mlčí. Také šedivý a poloslepý farář jevišovský, Mikuláš, jenž pro stáří nemůže státi a v kruhu sedí na stoličce, mlčky, ale pozorně naslouchá.

Dva starší zemané neklidně naň dotírají, aby promluvil, aby jako stařešina kněžstva a nejkoušenější řekl, co o těch novotách soudí.

Konečně všechna ústa, i ta prostořeká mnišská, umlkla a oči se pověsily na ústa starcova. Jeho slabé, poloslepé oči jsou přivřeny. Náhle prudce zamžikaly, jako by se rozhlížely daleko do hluboké tmy, z níž vyšlehl prudký oheň. Rty se zachvěly, ale ještě mlčí. Konečně se probral ze zamyšlení, pravá ruka se mírně pohnula. Jen pomalu se šinou slova z vetších úst:

„Jsem už příliš stár a choré myslí, abych jasně porozuměl novému věku a mladým lidem. Stáří, choroba a zkušenosti s lidmi mně odňaly oheň, sílu a také schopnost vidět věci tak jednoduše, jak je pozorují naši řádoví bratři. Život lidí, ano, celých národů, jeví se mi tak podivný ve své různosti a zvratech, že jej zplna nepochopím, i kdybych žil ještě mnoho let. Moje oči jsou už sláby, aby hledaly a pochopily čistou boží pravdu. My lidé můžeme pravdu jen hledat. Jen některým šťastným a vyvoleným hledačům ji Bůh zjevuje. Jen někdy doufám, že ji vnitřním slabým hlasem starého srdce tuším. Zachvívám se bázni, aby srdce nesvedlo hlavu na scestí. Toužím ji poznati a modlím se ustavičně k Bohu za nejjasnější vnuknutí. Vy se ptáte, co říkám novým naukám kněžským a pražských mistrů? Jsou – li dobré a bohu milé či zavržení hodné?

Nevím, jen tuším. Zkoumám je pouze na měřidle a brusu svého slabého rozumu. Pročítal jsem některá kázání Tomáše ze Štítného, slyším vypravovat o nových kazatelích, o Stanislavovi, Husovi, mnoho chvály i hany, o jejich snahách i učení. Jak slyším, na mravní síle, ohni a opravdovosti novému hnutí nechybí. Tuším, že nové nauky, nová doba a nový řád se prodírá

jako dravé símě z kypré prsti k božím slunci. Chápu, že mladí muži, znalí písem, nejsou spokojeni s daným řádem věcí a připravují půdu pro novou setbu. Nám, starým, kteří jsme už mimo dění světa, sluší trpělivě vyčkati, jaká úroda z jejich díla vzejde. Ale to vím: může-li nová nauka polepšit lidi, dáti národu lepší, lidštější řády, pozvednou z bídu chudé, osušit slzy sirot, potom zajisté bude dobrá. Neboť všechno, co zušlechťuje člověka, co může učinit lidi lepšími, co obohatí a pozvedne lidskou mysl a srdce, je od Boha.“

Ale stařec se zasnívá a myšlenky mu unikají a plynou jiným řečištěm:

„Jedno vím: že dar dobroty i pravdy Boží byl vdechnut člověku a žije v něm vedle zla a lži. Všechno uložil Pán do lidského srdce- lásku i nenávisť, něhu i sprostotu, pokoru i pýchu, aby je brousil a zkoušel. Na nás kněžích jest, abychom pomáhali silám a mocnostem dobra, bez únavy se pokoušeli vést lidi dobrému, bojovati proti chtíčům rozkoši i mamonu, zavlažovati a živiti dobré símě, rozhozené v prsti. Pravda, úroda za našeho věku často hořce zklame oráče, který se marně staral a čelo rosil potem. Ale vždycky, bohudík, se najdou noví a noví oráči, kteří poznovu zkyprí půdu pro símě spásné myšlenky. Neboť taková jest vůle Boží:“

Zdálo se, že starý kněz znovu upadne do snivého mlčení, ale nedovolili mu. Nerozuměli mu tito církevní muži, jeho řeč byla jim cizí. Zaznívala k jejich sluchu jakoby z veliké dálky.

Staříčkový jevišovský farář byl snášenlivý a mírný stařec, ve věcech víry i mravů přál pravdě, sám ji hledal celý život nejen ve slovech Písem, ale i v srdci lidu. Sám mnoho o nových naukách a potřebě oprav v církvi i údech přemítal a přál si vážně o nich promlouvat s lidmi dobré vůle bez hněvu a vášně. Ale nevěřil, že by jádro pravdy mohlo býti vyloupeno zde, v tomto kruhu církevních mužů zlostných a vášnivých.

Do popředí zástupu vystoupila vysoká, šíthlá postava řeholníka v bílé kutně:

„Co očekává důstojný jevišovický pastýř od nových proroků a jejich nauk?“ ptal se přísně inkvizitor dominikán, člen toho řádu, jehož zakladatel získal v církvi bojující pyšné jméno – Kladio na heretiky.

Starý kněz se mírně a trpce usmál:

„Z vašich slov a řečí slyším temné dunění, jež mne leká. Náš věk je čas velikých rozporů, ale také čas opojení věrou a mystikou. Všechny duše trýzní žízeň po lepším zítřku a po spasení. Hledají uhašení své žízně. Lidé myslí ustavičně na svou bídu a utrpení, na nebe i peklo. Jako žízniví a lační hledí se s horečnou zvědavostí o nich poučit. Hledají cestu ze svých běd. Srdce všech se rozechvívá zářivými nadějemi. Ale ti, kdož vládou zemím, národům a lidem, nedávají roztouženým žádné odpovědi, staví se hrozivě proti nim. Hrozí těžké konflikty. Nejosvícenější mužové zoufají nad dnešním stavem svaté církve. Někteří se domnívají, že prožíváme večer tohoto světa – in vespere mundi tendentis ad occasum. Nové myšlenky se pokoušejí vyvrátit z kořenů starý svět. Noví muži usilují utvářet po svém ducha zástupů. Očekávám, že brzy se národ ocitne v prudkém varu. Lid, pracující na polích, ve stodolách a chalupách nikoliv pro své, ale pro cizí prospěchy, se zneklidnil, rozvlnil a veliké zástupy se dávají do pohybu. Všechna země se už zachvívá. Davy lidu jsou vzrušeny, jsou silně vnímavé a jejich citlivost je silnější než byla dříve. Brzy začnou vycházet ze svých sídel, budou se shromažďovat na horách, naslouchat kázáním nových kněží a vroucně se modlit. Kdysi národy, když se rozmnožily a jejich země přestala jim všem dávat chléb, opouštěly stará a hledaly si daleko nová sídliště. Za našeho času, živíce se podle vůle Boží zrnem obilným, jsou připoutány rýči a klečemi ke své orné zemi. Nicméně budou znovu usilovně hledat novou cestu ze svých útrap. Povalí se ty zástupy cestou, který se jim bude zdát nejbezpečnější. Starý svět, který jim nerozumí, postaví se proti nim. Zástupy se rozhodnou krvavě bojovat za svou naději a bezpečnou pouť do království vytouženého. Až se ozve třesk zbraní, budou se množit divit, jak ta strašná a krvavá vojna začala. Najdou se takoví, kdož zástupy vydráždí k hněvu a zase jiní, kteří je uvedou do dunivého pohybu. Budou zas těžké a krvavé vojny. Žijeme možná na prahu času, kdy země se do široka zabarví krví a obloha požáry. Za takových dnů starý řád světa se rozpadává a nastupuje nový. Řád nepochopitelný starému světu.“

„Ta řeč se zdá hlasem proroka, ale hrubě zavání bezbožným bludařstvím,“ šeptá dominikán inkvizitor kvardiánovi minoritů. Oči mu planou nenávisným ohněm.

„Ten starý a slepý rustikální ubožák načichl v Jevišovicích selskou hloupostí. Pronáší nejen bludná, ale naskrze bláznivá prorocství,“ odpovídá za mlčícího kvardiána převor dominikánů a tlustým prstem ukazuje znamení bláznů na svém čele.

„Nebude vojen, ani násilí, ani katů!“ řekl ostýchavě mladý zeman z Veitmile, známý a hloubavý čtenář spisů zemana Tomáše ze Štítného.

„Poslouchal jsem mistra Jana v kapli Betlémské, jak káže všemu lidu naším jazykem proti přepychu a nemravnosti ve vyšších stavech, proti svatokupectví, proti kněžskému panování a chamtivosti. Všechn lid mu věří, lne k němu úctou a láskou, neboť z jeho úst vychází pravda. Bůh chce, aby všichni byli bratři jednoho ducha a srdce“ - zvučně, hlasem jako zvon mluví jeden mladý zeman z Čech, který žádostivě naslouchal kněžskému hádání.

Pohrdlivě učení konventuálové hleděli na mladého, bojovného zemana. Ach – jakýsi zemánek z českých Nemanic – chtěl by se asi dělit o naše zboží. Nevěnovali mu více pozornosti.

„Ano – tak chce milý Bůh a bude tak, až jeho království obejmě nejen nebesa, ale zavládne také na této zemi mezi všemi lidmi!“ Starý kněz se těmito slovy obrací přísně k převoru dominikánů a dodává:

„Ne všichni kněží vyznávají Krista, někteří spíše bohatství, mamon a lakotu. A přece Bůh neučinil jednoho bohatým a druhého chudým. Bohatství zplodilo bídu, pýchu a všechny hříchy. Tenkrát mír zavládne světem, až bude Satan chtivosti a mamonu přemožen a vypuzen lidských myslí a srdcí. Dokud pokušitel trvá nepřemožen, budou kati a budou také vojny,“ usmívá se smutně starý kněz.

Jiný mladý zeman – Mikuláš z Lamberka – ptá se dychtivě:

„Otče, řekni, když vidíš do nesmírných dálek: Nezahubí kruté vojny všecek národ?“

Kněz zvedá suchou ruku, přejíždí jí staré a choré oči a šeptá:

„Národy na počátku všeho času žily ve tmách. Ale tma kolem nich byla jako lůno zítřejšího života. V srdci lidu dřímají mocné síly, i když kolem něho vládne noc. Bůh vložil do jeho srdce touhu a vůli, která jej pudí hledat světlo pravdy. Touží po volnosti, životě v rovnosti a v míru. Po čase mrákot se probouzí a tíhne zas jako každé stvoření k jasnému slunci. Zabloudí-li na cestě, krutě pyká za svou chybu. Ale jeho pud sebezáchovy bdí nad ním, aby nezahynul. Síla národa jako u zrna obilného je v jeho počtu, v úrodnosti lůna jeho matek, jež mu plodí syny i dcery. A síla synů i dcer je v statečnosti jejich srdcí. A náš národ má mnoho dobrých matek, mnoho dcer i synů statečných srdcí, je nepřemožitelný.“

Třem mladým zemanům, z nichž Jihočech byl Jan Žižka z Trocnova a kteří prve promluvili, září oči.

Ale řadoví kněží nejsou spokojeni. Uniká jim ten starý, plesnivý a pošetilý stařec. Nerozumějí mu. A jeho slova nejsou zajisté v souhlase s učením koncilu.

Neběží přece nyní o války, národ a mír. Co soudí o Stanislavovi, o Husovi, o novém bludařském učení – ať jasně poví! Nechtějí poslouchat marná a pošetilá prorocství, která se týkají věcí, jež jsou skryty pod mlhou daleké budoucnosti.

Zvláště bojovní dominikáni rozvinuli plameny své klerikální výmluvnosti. Dotírají silně na starce, hlučí a sršatí proti všem novotám.

Starý kněz se na chvíli zamlčel. Odpočívá, přemýšlí. Vidí kolem sebe řasná roucha kněží, dominikánů i minoritů. V jejich očích se rozžehly plaménky zlostné vášně. Unaveně se choulí do křesla. Neslyší ani, nač se táží. Konečně jako ze sna tiše odpovídá:

„Četl jsem kdysi v Písmě: Všechno na zemi má svůj čas a svým vyměřeným během jsou všechny věci pod nebesy. Je čas rození a čas umírání. Čas zabíjení a hojení. Čas boření a čas budování. Čas boje a čas pokoje. – Mnoho jsem přemýšlel o těch slovech proroka. Soudím, že čas už pokročil, aby tento zákon proroka byl změněn. Lidé se nerodí, aby se zabíjeli a úkolem nás kněží jest, aby lidstvu byl dán věčný pokoj. Pokoj zde na zemi. Věřím, že pokoj jednou

přijde, neboť lidé se mění, jak se mění svět. A bylo už řečeno: Miluji bližního svého - . Podobá se mi, že náš dnešní den je časem kvasu. A já se modlím, aby z toho kvašení vyšlo víno a chléb dobrý. Věřím tomu, že obojí bude dobré.“

Dominikán inkvizitor hučí: „Popírá zákon daný proroky!“

Mniši vyholení i ti černých i ryšavých brad a vlasů ho těsně obklopili a zmateně křičí. Zřejmě usilují se pustit s ním do dlouhého a učeného hádání.

Ale starý kněz řekl umdlen, usmívaje se jejich horlení:

„V třiceti letech svého věku možná bych všechny oprávce církve odsoudil ukvapeně právě asi tak, jak činíte vy. Ale nyní, kdy jsem nad hrobem, nemohu tvrdit, že jsou mi známy úradky a záměry Páně. Nepokouším se udusit bouři a vichřici slabým stařeckým hlasem. Ale toužím a modlím se, aby oheň té bouře přinesl zmučenému lidstvu očištění od běd, chudoby a nepravostí!“

Jeho myslí prostého a myslivého venkovana táhne teskný van. V šumu honosivého zástupu fanaticů se cítí opuštěn a sláb. Tam doma v Jevišovicích by se cítil silnějším a šťastnějším. Jistě tam by se přiblížil pravdě více u svých milých farníků a u svých bzučivých včel.

Sedí těžce, šedivá hlava je úsilně pozdvižena a staré slabé oči hledí přes shluk k světlu štěrbinu okna. Mysl už těká daleko a jinde. Vrásčítá ústa se zavřela v mlčení. Kmitá na nich jen nepatrný odstín trpkého úsměvu.

Řeholníci ho už také nevidí. Hlaholí mezi sebou a rozcházejí se. Jejich svět i myšlení je dáno pevně svatými otcí a koncily, jsou opojeni vlastní neomylností a jistotou. Jaké hádání s ústy bezzubými a hlavou přestárlou a zjevně pomatenou? Rozcházejí se pyšně jako vítězové, hladí v řasných sukních, jisti a bezpečni sebou i zítřkem.

Jevišovický kněz sedí osamocen, přemýšlí a odpočívá. Ani neviděl, jak služebníci otvírali dveře hodovní síně.

Z vedlejšího rytířského sálu zazvučela břeskná hudba k tanci. Vesele zvučí loutny, píšťaly, cymbály a harfa.